

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
AUTONOMOUS UNIVERSITY OF ZACATECAS (MEXICO)
INSTYTUT PEDAGOGIKI, KUJAWSKA SZKOŁA WYŻSZA WE WŁOCŁAWKU
(POLSKA)
EUROPEAN INSTITUTE OF FURTHER EDUCATION (EIDV) (SLOVAKIA)
SPOŁECZNYCH I HUMANISTYCZNYCH AKADEMIA KUJAWSKO-POMORSKA W BYDGOSZCZY
(POLSKA)
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VI Міжнародної конференції

16 листопада 2023 року

***м. Київ
КНУБА***

УДК 37.09
ББК 74(4Укр)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету будівництва і архітектури
(протокол № 16 від 22 грудня 2023 р.)*

Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали VI Міжнародної конференції (16 листопада 2023 року). – Київ: ЦП «Компринт», 2024. – 562 с.

ISBN 978-617-8171-03-2

У матеріалах VI Міжнародної конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» висвітлюються актуальні питання професійної (професійно-технічної) освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід; психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу: сучасні виклики; сучасні проблеми викладання інженерно-технічних та гуманітарних дисциплін.

Матеріали конференції розраховані на науково-педагогічних, наукових працівників у галузі педагогіки, психології, соціології, викладачів, аспірантів, студентів, а також на соціальних педагогів, соціологів, практичних психологів і соціальних працівників.

УДК 37.09
ББК 74(4Укр)

За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність їх автори.

ISBN 978-617-8171-03-2

© КНУБА, 2024

*Калениченко Руслан Арсенович,
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти
Київського національного університету будівництва і архітектури;
Скорик Ганна Юріївна,
студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інституту міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Необґрунтована агресія та російське збройне вторгнення на територію України принесло багато страждань нашій країні, та кожній окремій родині, а також внесло негативні корективи в особисте життя кожної людини та всієї держави в цілому. Безліч проблем, зокрема в освіті, які виникли з початком війни, доводиться вирішувати на тлі агресії, яка триває вже майже рік.

Уряд України та все суспільство визнають, що освіта на всіх рівнях є фактором національної резистентності та усталеності, пріоритетним питанням серед багатьох, що постали в умовах сьогодення. Сьогодні українська система освіти зіткнулася з колосальним рядом проблем, до яких, на жаль, можна віднести загрозу життю, з одного боку, а з іншого - організацію якісної освіти, збереження всього спектру знань, набутих до і під час війни.

Загарбники знищують критичні об'єкти інфраструктури, житлові будинки, лікарні, різноманітні освітні та наукові заклади, школи, дитячі садки, бібліотеки. Внаслідок збройної агресії цивільне населення змушене залишати свої домівки, міста та села, щоб врятувати життя. Майже 13 мільйонів українців залишили свої домівки і стали вимушеними переселенцями. Серед них багато студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Згідно з результатами опитування, проведеного з червня по серпень 2022 року Міністерством освіти і науки, понад 70% закладів вищої освіти повідомили, що до 30% їхніх студентів є внутрішньо переміщеними особами або

евакуйованими за кордон [1,3]. У цьому дослідженні також зазначається, що така ж ситуація склалася і з викладачами вищих навчальних закладів. За даними [1], майже 30% викладачів евакуювалися. Але на початку навчального року більшість викладачів вищих навчальних закладів повернулися до виконання своїх викладацьких обов'язків та наукової роботи у своїх навчальних закладах. Водночас, з різних причин близько 2 000 науковців не змогли продовжити свою діяльність після 24 лютого, а 63 навчальні заклади повідомили про нестачу викладачів [1].

Станом на сьогодні внаслідок бомбардувань та обстрілів з боку російських окупантів вже пошкоджено 2 532 навчальні заклади, а понад 45 університетів зруйновано. На тимчасово окупованих територіях знаходиться 12 університетів [1-3]. Згідно з даними, наведеними в аналітичному звіті [1], на початку війни в Україні налічувалося 282 вищі навчальні заклади, 30 з них були тимчасово переміщені з районів проведення активних бойових дій та з тимчасово окупованих територій. Однак справжньою трагедією нашої України назавжди залишиться величезна кількість людей, які невинно загинули в цій кривавій війні, якої за всіма мірками цивілізованого суспільства не повинно було бути ніколи. Досі немає достовірних, повних даних про кількість загиблих, покалічених і зниклих безвісти. Війна триває, і колись нам доведеться побачити ці трагічні цифри і жахнутися від катастрофи, яка сталася на нашій землі.

Війна обов'язково закінчиться, і завдяки знанням та навичкам нашої молоді в Україні буде відбудована економіка, охорона здоров'я, освіта. Тому є розуміння, що підтримка освітніх процесів на найвищому рівні є пріоритетом для нашої держави, а також для держав, які визнали, що Росія вчиняє агресію. Дружні країни допомагають Україні в усіх сферах, у тому числі й у сфері освіти. Багато європейських вищих навчальних закладів виявили підтримку нашій молоді. Країни Балтії, Польща, Чехія та багато інших країн запропонували різні варіанти навчання в них. Але, разом з тим, багато

студентів та їхніх батьків обирають навчання в Україні, тому освітній процес має бути організований на найвищому рівні якості та безпеки.

Українські вчені [4] досліджують рекомендації міжнародних та неприбуткових організацій щодо забезпечення освітнього процесу під час воєнних конфліктів. У статті [4] проаналізовано понад сорок джерел інформації. Безпека та захист усіх учасників освітнього процесу - це пріоритетне завдання. Тому міжнародна спільнота розробила численні рекомендації та стандарти, виконання яких гарантує "захист і безперервність освіти під час надзвичайних ситуацій та військових операцій на всіх рівнях. Саме безперервність освіти має вирішальне значення для стримування подальшого кровопролиття та запобігання будь-якому загостренню кризової ситуації" [4]. Не менш важливою умовою для навчання є те, що навчальні заклади повинні залишатися безпечним місцем для учнів, вчителів, студентів та викладачів. Для продовження освітнього процесу та виходячи з умов військових дій, існує варіативність форматів, які освітяни можуть розглядати в кожній конкретній ситуації. "Забезпечення безперервності навчального процесу означає надання освіти в інший спосіб, завдяки якому студенти матимуть доступ до навчання, незалежно від призупинення традиційного навчального процесу, зокрема, можливість використання методів дистанційного навчання" [4].

Формат навчального процесу визначається органами військового управління і може змінюватися протягом року. Наразі всі навчальні заклади мають самостійність в організації освітнього процесу. Тому рішення про формат роботи викладачів приймають керівники вищих навчальних закладів [1]. Обов'язковою умовою очної форми навчання є облаштування необхідної кількості та якості укриттів для проживання в гуртожитках. За результатами дослідження [1], на початку навчального року лише 9% вищих навчальних закладів розпочали навчання в режимі офлайн, а 54% використовували змішану форму навчання.

У сферах вищої освіти та наукових досліджень величезну підтримку Україні надають європейські уряди, громадські організації, фонди та інші організації європейських країн, які рішуче засудили вторгнення Російської Федерації та висловили солідарність з нашою державою та українським народом. Згодом за заявами послідували головним чином дії у вигляді санкцій ЄС проти Росії, а також конкретні заходи з широким спектром ініціатив для студентів та науковців. У звіті [5] зазначається, що онлайн-формат навчання є безпечнішим в сучасних умовах, а крім того, така форма навчання дозволяє студентам, які були вимушені виїхати за кордон, навчатися, а також спілкуватися зі своїми одногрупниками та друзями, які залишилися в країні. Інша категорія студентів, які вимушено покинули нашу країну, - це іноземні студенти, які повернулися на батьківщину і бажають продовжити навчання в Україні. Автори вважають, що за період пандемії Covid-19 в Україні та світі накопичено великий практичний досвід дистанційного навчання. Тому такий формат навчання може бути оптимальним в сучасних умовах.

Аналізуючи сучасні дослідження щодо організації освіти під час війни, можна зробити висновок, що система освіти адаптувалася до надзвичайної ситуації. Тривала війна впливає на якість освіти [3]. Багато хто з викладачів та студентів перебуває у стані стресу, психологічної травми, що ускладнює викладання та навчання, що, як наслідок, ставить під загрозу постконфліктне відновлення суспільства та економіки. Тому освіта в Україні, як і в усьому світі, потребує особливого захисту [3].

Отже, організація освітнього процесу під час війни потребує всебічної уваги та зусиль усіх його учасників. У воєнний час пріоритетом має бути безпека всіх учасників освітнього процесу, яку можна гарантувати шляхом організації навчання в онлайн-форматі, який широко використовувався під час пандемії COVID-19, з переходом на змішаний формат навчання за певних умов, визначених адміністрацією закладів вищої освіти, з урахуванням усіх норм та вимог безпеки.

Список використаних джерел

1. BRIEFING “Impact of the Russian Federation’s invasion of Ukraine on the Ukrainian higher education sector”. URL: <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?id=3650>
2. Cedos “Education and war in Ukraine”. URL: <https://cedos.org.ua//researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya>
3. Cedos “War and Education. How a Year of the Full-scale Invasion Influenced Ukrainian Schools”, 21 March 2023. URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/war-and-education-how-a-year-of-the-full-scale-invasion-influenced-ukrainian-schools/>
4. International Department “Impact of the War on Higher Education in Ukraine”. URL: <https://pon.org.ua/info-english/engnews/9820-impact-of-the-war-on-higher-education-in-ukraine.html>
5. People in need “Education in the context of war. How we support the Ukrainian education system”, 3 September 2023. URL: <https://ukraine.peopleinneed.net/en/education-in-the-context-of-war-how-we-support-the-ukrainian-education-system-10647gp>

<i>Калениченко Руслан Арсенович, Нечипоренко Катерина Олександрівна</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	123
<i>Калениченко Руслан Арсенович, Никончук Ангеліна Сергіївна</i> ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	125
<i>Калениченко Руслан Арсенович, Сичов Дмитро Олегович</i> МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	128
<i>Калениченко Руслан Арсенович, Скорик Ганна Юріївна</i> ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	134
<i>Калениченко Руслан Арсенович, Червяк Юлія Дмитрівна</i> СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	139
<i>Калениченко Руслан Арсенович, Яремковський Микола Ігорович</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ УСПІХУ У ПІДПРИЄМЦІВ	144
<i>Калениченко Руслан Арсенович, Ярошук Олександр Володимирович</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДХОДІВ ДО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ	148
<i>Калениченко Руслан Арсенович, Ящ Ігор Дмитрович</i> ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО ОСОБИСТІСТЬ	152
<i>Каленський Андрій Анатолійович</i> РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	155
<i>Киселевська Світлана Михайлівна, Зінченко Олександр Євгенійович</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФУТБОЛІСТІВ	158
<i>Клевець Любов Миколаївна</i> СПІВЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	162
<i>Клименко Тарас, Костюченко Євген</i> КОМПЛЕКСНА ПІДГОТОВКА ФУТБОЛЬНИХ АРБІТРІВ	168
<i>Корчова Галина Леонідівна, Коренюк Тамара Олегівна</i> ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ FIGMA НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ У СТАРШИХ КЛАСАХ	171

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів

VI Міжнародної конференції

(Київ, 16 листопада 2023 року)

Підписано до друку 04.01.2024 р.

Видавець ФОП Ямчинський О.В.

03150, Київ, вул. Васильківська, 32

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 6554 від 26.12.2018 р.

Формат 60×84/16. Наклад 100 пр. Ум. друк. арк. 36,8. Зам. № 05-8.

Виготовлювач ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ»

03150, Київ, вул. Васильківська, 32

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 4131 від 04.08.2011 р.